

*Рецензии и отзиви***ОБЩНОСТИ И ЛИЧНОСТИ В СОЦИОЛОГИЯТА**

(Генов, Н. *За социологията*. 2019. София: Изток-Запад.)

Монографията на Николай Генов е синтез на идеи, развивани и проверявани в продължение на половин век. Водеща сред тях е идеята за утвърждаване на социологическа парадигма, в чийто център е аналитичното понятие за социално взаимодействие. В парадигмата на символния интеракционизъм социалното взаимодействие се схваща като пораждане и поддържане на символен обмен между индивиди. В интерпретацията на Генов социалното взаимодействие е дефинирано като обмен на вещество, енергия и информация между индивидуални и колективни социални субекти (актьори). Другите две оси на определението са отношенията между взаимодействащите субекти и процесите на микро-, мезо- и макросоциално равнище на взаимодействие. Определени са възможности за историческо конкретизиране на аналитичните параметри на социалните взаимодействия, както и на основните детерминационни вериги в тях.

Това е предложение за стратегически преход от обичайните в съвременната социология парадигми, съсредоточени предимно върху социалната интеграция, към процесуален вариант на дисциплинарна парадигма. Тя е замислена да ориентира и регулира социологическото познание на структури и процеси във всички полета и на всички структурни равнища на дейност. Предимствата на този вариант на интегрираща процесуална парадигма са съществени в условията на ускорена социална динамика и нарастващо многообразие на дейностите.

Евристичните възможности на предлаганата парадигма са проверени в дескриптивни, обяснителни и прогностични процедури в съществени проблемни ситуации. В повечето случаи се анализират усилията за решаване

на познавателни и практически проблеми, които вече са били предмет на изследвания, ръководени от Генов или провеждани с неговото участие. Специално внимание е отделено на изследванията на дълбоките социални промени в Източна Европа след 1989 година. С анализи на отделни случаи са представени възможностите на аналитичните оси на парадигмата „социално взаимодействие“ да ориентират и регулират изследователския процес и да осигуряват ефективна организация на неговите резултати. Отработени са условията, при които предлаганата парадигма стимулира усилията за поставяне на обоснована диагноза на проблемната ситуация и за нейното познавателно овладяване. В хода и в резултатите на тези анализи се очертават конструктивни и деструктивни ефекти на социеталните промени в региона.

Въвеждането на парадигматичната рамка на социалното взаимодействие открива нови перспективи за интерпретация и проверка на широко обсъжданата „дилема за (не) възможността“ за паралелно провеждане на реформи в основните полета на дейност в източноевропейските общества. Предмет на критичен анализ е и наивният нормативизъм на популярната теза за последователност на отделните реформи, която всъщност не намери реално приложение в нито една страна от Източна Европа. Особено внимание заслужава внимателният анализ на привлекателността и на ограничените евристични възможности на понятието за „преход“ в източноевропейския исторически контекст през 90-те години на миналия век. Съществен евристичен потенциал е констатиран в синтезирането на парадигмата „социално взаимодействие“ с понятието за социетална трансформация. Използвайки

този категориален апарат, Генов регистрира основни аспекти на трансформациите в комерсиализация на икономиката, демократизация на политиката, универсализация на ценностно-нормативни системи, дигитализация на технологиите и екологизация на мисленето и поведението. Анализът на тези процеси се осъществява при подчертано внимание към преплитането на спонтанност и организираност в тях.

Генов аргументира, че системното прилагане на понятието за социетална трансформация в описания и обяснения на източно-европейските реформи показва и съществени ограничения. Следствието е неговата теза, че е необходим категориален апарат, който да надхвърля обяснителните възможности на социеталната диференциация и интеграция и да позволи включването им в обяснителните и прогностични рамки на понятия за глобални социални процеси. Този категориален преход от методологичен социетализъм към методологичен глобализъм налага съсредоточаване на изследователското внимание върху глобални социални трендове като резултат от взаимодействия на социетално, макро-регионално и глобално социално-структурно равнище.

Приведени са и примери, и аргументи за това, как теоретични и емпирични изследвания идентифицират глобалните трендове като основен фактор за формиране, възпроизвеждане и промяна на социални ситуации. Изследвания на тези двустранни зависимости и влияния позволяват на Генов да разграничи глобални трендове на повишаване на рационалността на организации, индивидуализация, разпространяване на инструменталната активност и универсализиране на ценностно-нормативни системи. Анализът на взаимодействия в тези глобални трендове и между тях разкрива основни механизми на съвременната социална динамика. Резултатът е съществен, защото това категориално развитие открива перспективи за диагноза и прогноза на широк спектър от социални промени. Така се очертава поредица от теоретични и методологични иновации, които осигуряват потенциал за ново качество в познанието и управлението на фундаментални социални процеси.

Част от монографията е посветена на приложението на дисциплинарната парадигма „социално взаимодействие“ в анализ на начините, по които днес се развива социологическото познание. При това се разграничават широк спектър от макросоциални фактори, детерминиращи процеса. Те включват технологични, икономически, политически, културни и екологични структури и процеси. Тяхното влияние се опосредства от детерминиращото въздействие на исторически конкретната организационна среда. Генов отива по-нататък в анализа на детерминационните вериги, включвайки в тях параметри на индивидуалните актьори, които активно разширяват и задълбочават социологическото познание. Тези параметри включват личностни характеристики, част от които са във висока степен генетично определени, и други, които се развиват главно в процеса на социализация.

В анализа на този широк набор от проблеми и проблемни области авторът се опира на информираност, изследователски умения и способност за новаторски решения, които са продукт на уникална за българските условия академична подготовка и реализация. Подробните бележки под линия говорят ясно не само за развитието на идеята за социологическа парадигма „социално взаимодействие“ и на възможностите за нейното приложение, но и за необичайно високата научна продуктивност на автора. А фактът, че неговите публикации са в реномирани периодични издания и от водещи в социалните науки световни издателства, е доказателство за респекта, на който той се радва в международната социологическа колегия. Можем да пожелаем на подрастващото поколение социолози да се ориентират от съдържанието на рецензираната монография за начините, по които се постигат познавателни резултати в социологията, които съответстват на световните научни стандарти.

Димитрина Димитрова